

روایتی از سرگذشت یکی از نهادهای مدنی ایران

محمود فاضلی

«تاریخ» مبتنی بر داده‌ها و اطلاعات و اسناد و مکاتبات افراد و شخصیت‌هایی است که در جریان حوادث و رخدادهاي مقطع خاصی از زمان، مستقیم و غیرمستقیم حضور داشته‌اند. یکی از منابع پژوهش‌های تاریخی و تحقیقی عبارت از همین داده‌ها و اطلاعات شفاهی و اسناد و مدارک کتبی است که می‌تواند در تایید مطالب گردآوری شده نقش مکمل را داشته باشد. در قرون متمادی، علوم اجتماعی و تاریخی بیش از پیش به اهمیت خاطرات پی‌برده و به استفاده از آن پرداخته‌اند. در بسیاری از کشورها برای بهره‌گیری و استفاده از خاطرات افراد موثر و مطلع از رخدادها که هر يك از آنان در زمان خود منشا اثر و عهده‌دار سمتی بوده‌اند، مراکزی به وجود آمده است.

در ایران تا پیش از 22 بهمن 57، به دلیل وجود نظام استبدادی وابسته و حاکمیت فضایی که جز قرائت رژیم از رویدادها را تحمل نمی‌کرد، تهیه و تدوین کتاب‌ها و مقالاتی به صورت خاطرات کم‌شمار بود. با رخداد انقلاب اسلامی، در این عرصه گشوده شد و به تدریج انتشار کتاب‌ها و مقالات در این موضوع پرشمار و افزون‌تر شد. با توجه به اینکه شمار قابل‌توجهی از دست‌اندرکاران رژیم گذشته از کشور خارج شده بودند، موسساتی در خارج از کشور به انتشار خاطرات، گفت‌وگو و ثبت تاریخ شفاهی پرداختند. در ایران نیز افرادی شخصا و با امکانات شخصی و با توجه به علائق فکری و اجتماعی خود در این راه گام برداشته و به موازات تلاش آنان موسساتی نیز به وجود آمد که با امکانات بیشتر به این مهم پرداخته و به میزان استقلال و بیطرفی خود خدمات ارزشمندی به جامعه ارائه کردند.

با توجه به فعالیت‌های انجمن اسلامی مهندسين در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و... نقش موثر آن انجمن در تحولات اجتماعی و فرهنگی جامعه در شرایط استبداد و اختناق رژیم گذشته و در همین ارتباط به دلیل عدم وجود تحقیق مستقل و گسترده درباره انجمن، در این تحقیق سعی بر آن بوده تا با ارائه داده‌ها و شرح موقعیت و نقش این نهاد و عملکردهای آن در خلال سال‌های 1336-1357 گونه‌ای از چالش‌های فکری

و سياسي آن دوران شرح داده شده است.

انجمن اسلامي مهندسين در پايان شصت و چهارمين سالگرد فعاليت خود با انتشار كتاب «انجمن اسلامي مهندسين» روايتي از سرگذشت يكي از نهادهاي مدني ايران در سده اخير گزارشي از تلاشها و فعاليتها و خدمات ديني، فرهنگي و اجتماعي انجمن را در طول اين مدت تقديم هموطنان کرده است. بنيانگذاران انجمن اسلامي همواره خواهان تحول و اصلاحات ديني، فرهنگي و اجتماعي بودند. مهندس مهدي بازرگان و ساير بنيانگذاران انجمن از اساتيد برجسته دانشگاه يا مهندسان فعال و شخصيتهاي بارز اجتماعي به شمار ميرفتند. آنان بهرغم شرايط نامساعد براي ايجاد تشکلهای مستقل مدني و فضاي خفقاني که پس از کودتاي مرداد 1332 بر جامعه ايران حاکم بود، به تلاش خود براي پاسخگويي به احتياج روز جامعه ايران ادامه دادند و به ايراد سخنرانيها و انتشار کتابهاي متعددي در اين باره پرداختند. به باور نويسنده، انجمن اسلامي مهندسين در طول فعاليتهاي خود اهدافي همچون «تمرين و تشويق کار جمعي و انجام فعاليتهاي مثبت ديني، فرهنگي و آموزشي، معرفي اسلام مولد و پويا مبتني بر قرآن، سيره پيامبر، ايستادگي در برابر موج تجديدطلبي سطحي و بي‌ريشه و تقليد کورکورانه از ظواهر زندگي غربي و غرق شدن در زندگي مصرفي، مبارزه با فساد دستگاه حاکمه و دفاع از عناصري که هويت ايراني مسلمان را قوام مي‌بخشد» دنبال کرده است. انجمن اسلامي مهندسين از ابتدای فعاليت خود در چارچوب همين اهداف حرکت کرد و تا 22 بهمن 57 به فعاليت خود ادامه داد. اعضاي انجمن در کنار ساير گروههاي سياسي و ديني ديگر در جريان انقلاب به ايفاي نقش پرداختند.

بنيانگذاران «انجمن» در تحقق اهداف خود پر تلاش و موفق بودند، زيرا خود را به عنوان «مسلمان روشنفکر» بيش از «ساييرين محتاج و موظف به تربيت، تقويت و تجمع و همکاريهاي اجتماعي» مي‌ديدند. از اين رو اصول و ارزشهاي مذکور را در اساسنامه انجمن در سرلوحه اهداف خود قرار دادند و تا پايان عمر براي تحقق آن کوشيدند. كتاب جديد «انجمن اسلامي مهندسين» نوشته خانم نرگس کلاکي توسط انتشارات کوير در 302 صفحه و چهار بخش «اوضاع سياسي- اجتماعي ايران از شهريور 1320 تا 1332»، «پس از کودتاي 28 مرداد 1332 تا رويدادهای سالهاي 1342-1339»، «شکل‌گيري، دلایل و مراحل اوليه تاسيس انجمن اسلامي مهندسين» و «گستره فعاليتهاي انجمن اسلامي مهندسين» در اختيار علاقه‌مندان قرار گرفته است.